

Sodobna slovenska proza

Tanja Božić

Duhovi

Prepričana sem, tokrat prav zares, da je nekdo potrkal. Srce mi začne močno bítí. Nekoliko odgrnem odejo in pazljivo prisluhnem. Sosednja vrata se odprejo, po klopotanju copat prepoznam, da gre za babico. Tik za tem slišim, da odklepa vhodna vrata, nekdo vstopa, korakov je namreč preveč za enega človeka. Oddahnem si, ni se mi le zdelo, zdaj Marko ne bi mogel več reči, da moram biti res slaba v sanjanju, če se mi more nenehno ponavljajo. Pa vendar, zastanem, kdo prihaja k babici ob tej uri? Ko s pogledom ošinem budilko, vidim, da je nekaj čez polnoč. *Gluvo doba*, bi rekla ona, čas noči, ko je tišino mogoče zamenjati za oglušelost. Vstanem, da bi prijela za kljuko, se izmuznila na hodnik in poskusila prepoznati glas gosta, a se v istem trenutku znova premaknejo vrata kuhinje, iz katere izstopi ona sama, pri čemer ji ne uide nagel zamah mojih vrat. Prižge luč, brska po hladilni skrinji in iz nje izvleče kos zamrznjene krače. “Spet sem pozabila odtajati meso za kosilo,” zamomlja, kot bi govorila sama s seboj, čeprav vem, da je pojasnilo namenjeno meni. Pa saj ni res vstala samo zaradi tega, se sprašujem, ko znova zapusti hodnik, čeprav mi njeno pojasnilo ne zveni nemogoče. Nekaj trenutkov za tem znova stopi iz kuhinje in v njej ugasne luč. Prihaja k meni, njena spalna srajca je tako bela, da skorajda osvetli prostor.

“Pojdi spat,” zašepeta temi moji sobe.

“Je kdo prišel?” vprašam, preden zapre vrata.

“Ne boj se, nikogar ni, le Nero je hotel v hišo,” pojasni in dokončno zapre vrata. Tako je star, da niti laja ne več. Ve, da se preveč bojim, da bi vstala in preverila, ali laže. Poskusim globoko dihati in se umiriti.

“Nisi več otrok,” si ponavljam, štejem do deset, neham, spet začnem. Ne vem, ali se bolj bojim zaspati ali ostati budna. Znova prisluhnem, v hiši vlada popolna tišina. Mogoče pa se mi je res samo sanjalo.

Zjutraj me, tako kot vsako prvo noč, ko prespim v tej hiši, močno zaboli trebuh. Babica prisluškuje pri vratih, kdaj se bodo odprla in iz prostora spustila slabost, ki se je v meni nakopičila čez noč. Stoji pripravljena, s skrbjo, ki ji mehča pogled, in s prerezanim krompirjem, robcem in lončkom, ki ji polnijo dlani.

“Res ni treba, *bako*,” začnem, čeprav vem, da bo vsak poskus upora zaman. Zaskrbljeno guba čelo.

“Spet so te zajeli strahovi,” pravi, “želodec se ti je premaknil z njegovega mesta,” še doda, medtem ko me potiska nazaj proti postelji. Še preden se zavem, dviga zgornji del moje pižame in s prsti tipa po trebuhu. “Preveč se bojiš,” nezadovoljno odkimava in začne s proceduro, zaradi katere me začne boleti še glava.

“Ne bo pomagalo,” zdaj že nekoliko nervozno vztrajam, medtem ko ona spretno, le z nekaj potezami zatlači del blaga v zarezan krompir, z vžigalicami, ki jih privleče bog ve od kod, prižge blago in nato gorečo stvar položi na moj popek, ki ga prekrije z lončkom.

“Želodec je bolj zgoraj,” ji pravim, vendar le odkimava, požvižga se na anatomijo, odgovor že poznam.

“Prav, prav, pobegnil je stran,” naveličano rečem in poskušam uravnati valove slabosti. Vem, da bom morala tako ležati vsaj še dve uri, dokler dim v lončku ne vrne pobeglih organov v mojem trebuhu na njihova mesta.

Sede na rob postelje in mi gladi lase. Kako se je postarala, pomislim, ko opazujem struge gub, ki tečejo vzdolž njenega čela. Medtem ko nestrpnost čakam na njen odhod, ki mi bo omogočil, da bom iz nočne omarice izbrskala rupurut, z očmi potujem po prostoru in opazim, da je na kredenci spet šopek posušene bazilike. Ji nismo kupili Nera zato, da bi hišo varoval on?

“Bazilika,” presenečeno rečem in s prstom pokažem na vazo v kotu sobe.

“To leto je dobro obrodila,” medlo zamomlja, vstane in izgine v kuhinjo pripraviti čaj. Pred očmi se mi nariše Mirina podoba.

Čeprav nikoli ni hotela zares priznati, smo vsi v družini dobro vedeli, da je babica nastavljala vaze sušene bazilike po robovih omar zato, da bi odganjala duhove. Pravzaprav je izvajala vrsto postopkov, s katerimi je ščitila hišo; za razliko od drugih ljudi njej ključavnica na vratih ni bila dovolj. Suhe južine, ikone svetnikov, vsakoletno jajce *čuvarkuča*, ki bdi nad hišo od ene do druge velike noči, vse lepo in prav, nobena od teh zadev ni oddajala vonja. Posušena bazilika pa mi je, odkar pomnim, smrdela do te mere, da sem jo kot otrok na skrivaj kradla in metala v kokošnjak za hišo. Ona je najprej molče, nato pa z vse več kletvic prazne keramične posode znova polnila in odmikala na teže dosegljiva mesta. Od kod je vlekla takšne količine te začimbnice, mi nikoli ni bilo jasno, zdelo se mi je namreč, da gre za neko zakleto travko, ki poganja brez glave in repa le zato, da bi me jezila. Še jaz sem kot otrok vedela, da so duhovi samo na televiziji, ona pa je vztrajala, da so duhovi povsod, da nikdar ne izginejo, zaradi česar nisem bila prepričana, ali naj se smejem ali naj me bo strah.

Ko sem nato nekega poletja baziliko končno odkrila na njenem vrtu, sem jo populila s koreninami vred in skupaj z Markom, ki je pri nas poleti visel, kot da ne bi imel svojega doma, posebno za to priliko pripravila zwarek, ki sva ga naredila iz dedkovih starih zdravil. Nekaj tistih za pritisk, nekaj za srčno popuščanje, par tablet proti driski, vse skupaj pa prelito s sirupom za kašelj.

“A si že kdaj lulala stoje?” je po škropljenju rastline vprašal Marko in za piko na i tudi sam zalil mojo nasprotnico.

“Ne, še nikoli,” sem se smejala in tekla za njim, da naju bližajoča se babica, ki je proti nama mahala z motiko, ne bi ujela.

Večerje se tistega dne raje nisem dotaknila. Sumljivo je smrdela po sirupu za kašelj. In to ni bila edina kazen.

Po drugi strani pa jo je Marko odnesel brez posledic, kar je podžgalo mojo jezo. To da ni bil njen vnuk in si nanj ni upala zares kričati, je bil slab izgovor, zmeraj sva bila za vse, kar sva ušpičila skupaj, kaznovana enako: že po desetih zamujenih minutah, ko smo zvečer pri kom igrali odbojko, je znala preluknjati žogo ali pa je, če sva preveč goljufala pri kartah, z njimi naslednje jutro podkurila v peči. Tokrat pa je le odmahnila z roko in za dogodek ni povedala ne njegovemu očetu ne njegovemu dedku, čeprav sta se znala jeziti še bolj kot ona.

Naslednjega jutra me je z nič kaj materinskim: “Obleci se!” zbudila že ob šestih in me, ker sem očitno tako rada pulila, vzela s sabo na njivo plet. Hrbet in roke so me boleli že pred osmo, moja užaljenost se je naglo lomila pod težo utrujenosti.

“Grem lahko domov?” sem jo pohlevno prosila, ko je poleg izmučenosti udarila še pripeka.

“Še malo, še malo,” je ponavljala, tudi sama boljše volje, in se sklonila k tlom kot na pol prelomljeno steblo, medtem ko sem sama uvelo visela na robu motike. Jutro je bilo mirno, vroče, sosedge so že popili kavo, tudi Markova babica Mira se je sprehajala po polju in mi mahala iz daljave. Veselo sem ji pomahala nazaj, že dolgo je nisem videla, ni pogosto hodila od doma, pravili so, da zato, ker nima pameti. Takrat še nisem točno vedela, kaj naj bi pomenilo, da človek izgubi pamet, in zakaj je potem ne dobi nazaj. Marko mi je enkrat, ko sva se pri meni igrala zdravnike, razlagal, da se je to zgodilo po tem, ko je rodila njegovega očeta. Mira je nekaj let hodila po vasi od hiše do hiše, da bi božala živali in otroke, vendar se je kmalu razvedlo, da jo mož vsakič, ko se s postopanja vrne domov, namlati in sosedge so se iz usmiljenja odločili, da ji raje ne bodo odpirali vrat.

“On pa nikoli ne tepe,” je ponavljal, “in oči tudi nikoli ne tepe,” je dodajal, čeprav ga nisem nič vprašala. “In babica nikoli ne joka, saj je že velika, samo lagati znajo,” se je jezil.

“Ampak zakaj pa k vam prihaja policija?” me je še zanimalo takrat, a Marka ta igra ni več zabavala, predpisal mi je nekaj želodov proti glavobolu in se pobral domov.

“*Bako*, zakaj je ona nora?” sem vprašala babico, ki se je zravnala in obrnila, da bi videla, o kom govorim. Po nekaj tišine je le zamomljala svoj *ne daj bože nikome* in me poslala domov pripraviti zajtrk. Popoldan sem preživela v skrivanju pred njo in njivo, kmalu se mi je pri tem pridružil Marko, babica pa se je pretvarjala, da naju ne vidi, skrita ob vznožju stopnic, in naju je pustila, da sva preostanek dneva počivala in se igrala.

Zvečer, ko je Marko moral domov, mi je v smehu žugala s prstom, a najin mali spor je bil pravzaprav že pozabljen. Po tem ko sem ji dolgo težila, naj se igra z mano enko, pa je prvič potrkalo po vratih.

“Je Marko kaj pozabil?” sem se vprašala, vendar mi je babica le rezko ukazala: “Ne odpiraj!” in se hitro zresnila. Nisem se upala premakniti, še dihala sem komaj.

Potrkalo je še enkrat, na drugi strani se je zaslišal Mirin glas, ki je kmalu prerasel v ječanje.

“Ampak *bako*, to je Markova *baka*,” sem prestrašeno zašepetala. Jok je postajal vse močnejši. “*Baka* Mira joka,” sem spet rekla, moje besede je začel preglašati njen stok. “A lahko odpreva, prosim,” sem skoraj že jokala, od strahu mi je postajalo vse bolj slabo.

“Pojdi domov Mira, otroka je strah,” je mehko zaklicala babica, ne da bi odprla vrata.

“Samo gledala jo bom,” je ta rekla med hlipanjem in še nekajkrat glasno potolkla po vratih.

Babica me je očitno vajena situacije mirila in mi prigovarjala, da bo *baka* Mira kmalu odšla in da je bolje zanjo, da ji ne odpreva. In res, jok se je kmalu oddaljil od hiše, nadomestilo ga je babičino šepetanje.

“Zakaj je to bolje, če je pa žalostna?” sem vprašala še zmeraj prestrašena, z močnimi bolečinami v trebuhu.

“Bolje je,” je bilo vse, kar je odgovorila.

Žal mi je bilo, da sem se spravila nad baziliko, če je ta držala Miro stran.

“Sem jaz kriva za to?” sem mencajoče vprašala babico, ki je že rezala krompir, da bi ulovila moj pobegli želodec. Očitno je od bolečine bežala pamet, od strahu pa želodec, sem si mislila takrat.

“Nisi, ni ona slaba, drugi so,” me je tolažila, a zaman.

Tiste noči mi je sanjah prvič odmevalo trkanje vrat.

Ko sem o dogodku naslednjega dne povedala Marku, me je užaljeno obtožil, da sem neumna in da lažem. Tistega poletja se z mano ni več igral.

Bolečine v trebuhu so še istega dne ponehale. Nisem imela dovolj volje, da bi se prerekala z babico okoli njenih metod zdravljenja, zato sem ji zamolčala zdravilo in kimala, ko mi je razlagala o tem, da je tako zdravil že njen oče. Bila je zadovoljna, da sem po dolgem času poleteti spet pri njej, obenem pa jo je mučila slaba vest, da spet grdo sanjam, zato mi je poskušala ugajati v vseh pogledih; pekla mi je predebele palačinke, ki jih zaradi bolečin v podlahteh ni zmogla več okretno metati v zrak, in mi zaradi trmarjenja, da vidi dobro tudi brez očal, premočno sladkala čaj.

Šele zvečer sva bili obe spet nervozni in se v strahu pred mojim spanjem pogovarjali dolgo v noč. Vedela sem, da jo, čeprav je od tega minilo že kar nekaj let, muči zgodba o Miri, ki so jo pred časom našli v vodnjaku.

“Kaj sem mogla, če je bil on navadna pijana svinja,” je govorila o njenem možu in pojasnjevala modrice, ki so jih skrivali tako Mira kot njuni zdaj razseljeni otroci. O njihovi družini se je res veliko govorilo, zgodb je bilo preveč za eno samo noč, babici, nevajeni poznih ur, so se že zapirale oči.

“V redu bom, pojdi spat,” sem ji rekla kot otroku.

“Tudi tvojo mamo so mučile nočne more,” mi je odgovorila v tolažbo, čeprav sem to že vedela. “Zakaj se morajo naslediti samo grde stvari,” je še zavzdihnila, preden mi je zaželela lahko noč.

Čeprav nisem spala povsem mirno, trkanja nisem slišala ne v živo ne v spanju, le Nero je včasih popraskal po površini vhodnih vrat. V naslednjih dneh sem na kratko videla tudi Marka in njegovo novo dekle Majo, močno

naličeno dekle, s katero sta živela v hiši, ki sta jo prej naseljevala njegova stara starša.

“Vidim, da ti čebula sploh ne uspeva,” pravi babica Maji in jo kljub upiranju obeh, da imata hrane več kot dovolj, odvede na svojo nekdanj prostrano njivo, ki ni zdaj nič drugega kot navaden vrt.

Očitno živčen, ker pogovor med nama ne steče, Marko poka s členki. Odkar se ne znava več igrati, nimava veliko skupnih točk, le kako si, kaj je novega, kje delaš, še študiraš in podobne variacije na temo preprečevanja neprijetne tišine. Vem, da mi je takrat močno zameril, da sem mu rekla tisto o Miri. Morda je imel prav, morda sem strah in sanje ustvarila sama v svoji glavi, bila preobčutljiv mestni otrok, ki je videl preveč risank in slepo verjel pravljicam.

Naslednjih nekaj dni spim dobro, tudi ko se zbudim, je slišati le rahlo smrčanje, ki v mojo sobo prodira skozi steno. Pomirim se.

“V redu je, vse skupaj je res samo psihološko,” zjutraj pravim babici, ki mi prikimava in s podstrešja za vsak slučaj privleče nova stebila bazilike, ki jih tlači v že tako prepolno vazo.

Nato pa zadnjo noč trkanje, znova.

“Spet sanjam?” se vprašam in se instinktivno skrčim v zmečkan list. Počakam nekaj trenutkov, slišati ni ničesar, kar ne bi pripadalo navadni podeželski noči: hukanje, sem in tja bzikanje, Nerovi poskusi laježa in dolgi intervali čričkov.

Odločim se, vstala bom in preverila, si dokazala, da je vse skupaj le stvar domišljije in igra moje podzavesti. Natakнем si copate in se napotim k vhodnim vratom.

“Odrasla ženska si, preganja te strah iz otroštva, Mira je mrtva, duhovi ne obstajajo, travme povzročajo tudi more,” si momljam mantra, medtem ko odklepam vrata. Ko jih odprem, se vame zazre presenečen obraz. Maja je, Markovo deklo, krvavi iz počene arkade. Okamnim, srce pa mi bije, kot da bi tekla maraton.

“Oprosti, nisem hotela motiti,” reče skozi jok, ko opazi moj zaprepadeni obraz. Za hrbtom se mi pojavi babica, ki že odpira zamrzovalnik in iz njega vleče kos zamrznjenega mesa.

“Pa ne že spet,” zavzdihne, “pridi noter,” reče Maji in me hkrati s prosto roko poboža po hrbtu.

“Pojdi se preobleč in pridi v kuhinjo,” mi reče, zapre vhodna vrata in me pusti stati na hodniku. Čudno jo pogledam in šele nato začutim toploto med nogami.

Prvič sem se polulala stoje.